

KARDYNAŁ (313) *sb m*

k- (301), c- (12); -dy- (281), -di- (32).

kar- (280), kâr- (17); kâr- *CzechEp*, *SkarŻyw*, *SarnStat*; kar-: kâr- *KrowObr* (30 : 2), *BielKron* (156 : 6), *StryjKron* (2 : 5), *NiemObr* (5 : 1). ◇ -âł. ◇ -âł- (209), -ał- (6); -âł- : -ał- *KrowObr* (27 : 1), *BielKron* (114 : 2), *SkarŻyw* (6 : 1), *NiemObr* (5 : 1), *ReszPrz* (1 : 1).

sg *N* kardynał (92). ◇ *G* kardynała (18). ◇ *D* kardynałowi (15). ◇ *A* kardynała (28). ◇ *I* kardynał(e)m (21). ◇ *L* kardynałe (2). ◇ *pl N* kardynałowie (20), kardynałi (19); -owie *ReszList* (4), *ModrzBaz* (2), *NiemObr* (2), *StryjKron*; -i *RejKup*, *RejWiz*, *RejFig*, *SkarŻyw*; -owie : -i *KrowObr* (1 : 6), *BielKron* (9 : 5), *WujJud* (1 : 2). ◇ *G* kardynał(o)w (26). ◇ *D* kardynałóm (11); -óm (2), -(o)m (9). ◇ *A* kardynały (27). ◇ *G a.* *A* kardynał(o)w (3). ◇ *I* kardynały (16), kardynałami (4), kardynałmi (1); -ami *CzechEp*, *StryjKron*, *ReszHoz*; -ami : -mi *SkarŻyw* (1 : 1); ~ -ami (2) *StryjKron*, *ReszHoz*, -âmi (2) *SkarŻyw*, *CzechEp*. ◇ *A a.* *I* kardynały (2). ◇ *L* kardynał(e)ch (5). ◇ *du D* (*cum nm*) kardynałoma (1) *BielKron* 212. ◇ *A* (*cum nm*) kardynału (2) *BielKron* 174, 186.

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. Tytuł w Kościele rzymskokatolickim określający członka papieskiego kolegium doradczego, mającego także prawo wyboru papieża; *cardinalis Murm*, *Mącz*, *Cn*; *pater purpuratus Murm*, *Cn*; *cardinalis antistes*, *cardinarius Cn* (311) : *Murm* 171; iákoby około siebie iákie woiewody/ poładził/ ktore Rárdynały [!] názwał. *KrowObr* 35, 26, 31v, 35 [3 r.], 35v [7 r.], 36 źp (20); Są też iácys práłáci w bireciech czyrwonych/ Co ie tám Kárdynały zwano w kráioch onych. *RejWiz* 161, 161 *marg*; *RejFig* Bb7 [2 r.], Cc3 [3 r.], Cc7v [2 r.]; Widząc Kárdynałowie iego zbytki á niegodność/ połłáli do Othoná Niemieckiego krolá *BielKron* 174; Bacząc to Ian Papież/ poimał dwu Kárdynału/ iednemu nos vrznął á drugiemu rękę dał vciąć. *BielKron* 174; Papież thę rzecz poruczył dwiemá Kárdynałomá Kámpegiufowi/ á Eboráceńkiemu *BielKron* 212, 159v, 175, 175v [2 r.], 176v, 177v (80); *Mącz* 38c; *GórnDworz* Q3v, R6; *WujJud* 141v, Mm3; *StryjWjaz* A4v; *ModrzBaz* 139, 139v; *SkarJedn* 323; Kárdynali niezgodni/ iedni obráli zá Papieżá Piotrá Leoná/ ktory się názwał Anákletem *SkarŻyw* 164, 472, 473 [2 r.]; *StryjKron* 617; *NiemObr* 37, 66 [3 r.], 160; Są też miedzy Kárdynałami tákowi/ ktorzy w opiece íwey ízpitala [...] zákładáią. *ReszHoz* 133, 133; *ReszList* 169, 170 [3 r.], 187; *BielRozm* 34; *ActReg* 10, 23, 86; *KochAp* 9; Iże teraz mieyfce Kárdynałóm dáią, iáko Kárdynałóm w Senácie *SarnStat* 172, 171 [2 r.].

W połączeniu z imieniem i (lub) nazwiskiem [imię i (lub) nazwisko + kardynał (41), kardynał + imię i (lub) nazwisko (23), imię + kardynał + nazwisko (1)] (65): KrowObr 225v; *OrzList* ev, e2 [2 r.], e3; *OrzRozm* P3v; Ten to Papież rozgrzeźzył był Władziłáwá Polkiego y Węgierkiego krolá przez Kárdynałá Iulianá od przyłięgi przeciw Turkom *BielKron* 188v, 193v, 195v [2 r.], 200 [2 r.], 200v, 217v (37); *OrzQuin* D4v; *SkarJedn* 321; *SkarŻyw* 580; *StryjKron* 607, 687; *NiemObr* 64; *ReszPrz* 12 [2 r.], 26 [2 r.], 99 [2 r.]; *ReszHoz* 114; *ReszList* 144; *PudłFr* 78; *PaprUp* Dv; *ActReg* 60; *OrzJan* 118; *JanNKar* A3; IASNIE OSWIECONE^{mv} KSIAŻĘCIV, Ie^{so} M. X. Ierzemu, Kardynałowi, RADZIWIŁOWI, BISKVPOWI KRAKOWSKIEMV, KSIAŻĘCIV NA OLYCE Y NIESWIEZV, etc. etc. *SarnStat* 168, 171, 1140.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej lub z nazwą miejscową [w tym: dodatkowo z imieniem własnym (19); z + G sb (1), ai (34); kardynał + przydawka (27), przydawka + kardynał (8)] (35): thám go Oftyeníki Kárdynał koronował ná mieýfcu Papiéfskim będąc. *BielKron* 186v; Pošłáł teź Cefarz přetko Kárdynałá Trydeńfskiego do Papiéžá/ áby lud gotował według ímowy *BielKron* 225v; Przyiechał teź ná koronácyá iey/ Kárdynał s Plácencyey rzeczony Brandá *BielKron* 386, 195v, 212, 226, 230v, 234v (21); *KarnNap* C2v; *SkarJedn* 321; *SkarŽyw* 470, 584; *StryjKron* 472, 587 marg; *ReszHoz* 114; *Paprup* B4v, Ov; *JanNKar* A3, *SarnStat* 171, 380, 382, 939.

W połączeniu z nazwą kościoła [w tym dodatkowo z imieniem własnym (3); tytułu... (3), świętego rzymskiego kościoła kardynał (2)] (7): then był Kárdynałem tytułu śwíętego krzyžá *BielKron* 181; GRzegorz dwánaŝty rodem z Wenecyey/ Kornáryus przed tym rzeczony/ Kardynał śwíętego Márká/ był Papiéžem dwie lecie y fiedrń mieięcy. *BielKron* 187v, 412v; *SarnStat* 380, 382, 939, 1120.

W połączeniach szeregowych (15): *KrowObr* 36, 226v; Kárdynali/ Biŝkupi/ Mniŝzy *RejWiz* Cc6v; áby thák wolno mowić vbogim iako bogátim/ to iest/ ták Plebanom/ Wikáriom/ Kánonikom/ iáko Papiéžowi/ Kárdynałom/ Arcybiŝkupom/ Biŝkupom/ Infuátom/ Opátom/ y innym przełožonym. *BielKron* 235, 189v, 283; *WujJud* 141v; *WujJudConf* 141v; dwá Krolowie/ Sycyliŝki y Węgiérki/ przyiácháli: ktorzy go z Kárdynałmi/ y zwielą inych kŝiážat y pánow/ ná Papiéŝtwo prowadžili. *SkarŽyw* 472; *NiemObr* 48; *ReszHoz* 118; *ReszList* 145, 159 [2 r.]; *SarnStat* 170.

Zwroty: »naznaczyć kardynały; kardynałow naznaczenie« (1; 1): Od tego czáfu napirwey náznáczono Kardynały/ ktorzyby mieli wybierać Papiéžá. *BielKron* 176v, 176v marg.

»kardynały postanowić« [szyk zmienny] (2): A przeŝto s Stárŝzych Plebanow Rzymŝkiego koŝcióła Kardynały łobie vtzinił y poŝtánowił *KrowObr* 35, 36.

»uczynić kardynałem, poczynieni kardynałami« [szyk zmienny] (4 : 1): á on zá to vcžynił go Kárdynałem ex latere zyemie Niemieckiey *BielKron* 189, 212v, 388; *SkarŽyw* 414; *StryjKron* 587.

»wybrać kardynały (a. nawybierać kardynałow); wybran za kardynała, miedzy kardynały« [szyk zmienny] (6; 1 : 1): Ten iey miłóŝnik był wybran zá Kárdynałá dla iego ofobliwey náuki *BielKron* 171v; HOnoryus wtory [...] náwybierawŝy Kárdynałow godnych/ był ná ŝtolcu lat V y mieięcy V. *BielKron* 180v, 156, 187v, 198v, 211v, 215v, 223.

Wyrażenia: »kardynał papięski« [szyk 1 : 1] (2): *KrowObr* 225v; Był przy they zgodzie Iulian Kárdynał Papięski kthory milczáł wŝytko zwiefiwŝy głowę. *BielKron* 304.

»kardynał rzymski« [szyk 2 : 1] (3): *KrowObr* Ss; Ci Krolowie łá napřednieyŝy w krolętwie Antykryŝtowym/ á nawięcey to fię łciága ku Rzymŝkim Kárdynałom y im podobnym. *BibRadz* II 141a marg; *ReszList* 145.

»od kardynałow wybran(y)« (2): ALEXander trzeci rodem s Seny/ od XXII Kárdynałow wybrány *BielKron* 182, 186.

Zestawienia: »kardynał (i) (arcy)biskup« [w tym: w połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej (22), z imieniem lub nazwiskiem (18)] [szyk 22 : 5] (27): *OrzRozm* P3; á ná ten czás dał młot Kárdynałowi Auŝzpurfkiemu Biŝkupowi/ áby im Luteryany potłukł *BielKron* 234v, 195v, 362v, 379v, 390, 391 (12); *KarnNap* C2v; *SkarJedn* 321; *SkarŽyw* 584; *StryjKron* 472; *ReszHoz* 114; *Paprup* B4v, Dv; *JanNKar* A3; Tochmy též vŝtáwili y poŝtánowili: iż przerzeczoného Zbigniewá

Kárdynała y Biskupá Krakówfkiego [*Cardinalem et Episcopum Cracoviensem JanStat* 192]/ wżyfcy [...] zá prawdzíwego y niewątpliwého Kárdynała będą trzymać y rozumieć *SarnStat* 171, 168, 380, 382, 939.

»ksiądz, kapłan kardynał« [*w tym: jego miłość ksiądz kardynał (10)*] (15 : 1): Naydą też Plebani wykład obrzędów [...] y w Koⁿfěfłey/ którą zá Piotrówfkiego Synodu vchwałą Iego M. Kładz Kárdynał y Biskup Heilšperłki wydał. *KarnNap* C2; *ReszHoz* 114; *ReszList* 174 [2 r.], 187, 188, 191; *ActReg* 10, 64, 102, 171; *JanNKar* A3; *SarnStat* 168, 939, 1140 [2 r.].

Szeregi: »kardynał i arcybiskup« (1): Dármo też ony krzyże fłebrne/ kthore nořą przed Kárdynały y Artzybiskupy? *KrowObr* 239.

»kardynał, (i) biskup; kardynał z biskupy« [*szyk 7 : 1*] (7; 1): *PowUrb* +; *KromRozm I* D3, P_v; Niechay będą przy Kárdynalech y Biskupiech Cynedy? *KrowObr* 236; po prawey mu ftronie fiedźiał Krol Władźifław/ potym Kárdynał z innymi Biskupy *BielKron* 386, 177, 412_v; *PapUp* D_v.

»kardynali z krolmi« (1): thám przyiecháli Kárdynali s przerzeczonými krolmi *BielKron* 185_v.

»kardynałowie i księża« (1): Ale też y z Kardynałami swoimi y z infzą księżą dziwy stroił. *CzechEp* 419.

»papieź i (albo, a, takież) kardynałowie; papieź z kardynały« [*szyk 11 : 1*] (10; 2): *RejKup* 12; Obatyzłf też iefłtze/ iáko cię thám záftapi Papieź z Kárdynały *KrowObr* 241, 21_v; Był w ten čás roftyrk w Rzymie miedzy Kárdynały á Papieżem Leonem *BielKron* 198_v, 193, 196, 204_v, 230_v, 257, 257_v, 370_v; *ReszList* 167.

»poseł (a. legat), (i) kardynał« [*szyk 3 : 2*] (5): Gdy Kámpeius Kárdinał y Legat przyiechał do Norymbergu/ tedy iuź był precź wyiechał Kładz Frydrych *BielKron* 200; Tám też donich przyiechał Papiełki poeł Kárdynał Fárnezyus. *BielKron* 217_v, 200, 200_v, 220_v.

»kardynałowie i senat rzymski« (1): Wezwawłzy Papieź do fiebie wżytkich Kárdinałow y wżego Senatu Rzymfkiego z vczonymi ludźmi/ vczynili dekret ktory zową Bułá przeciw Luterowi *BielKron* 196.

»kardynał i wicereks« (1): Iuź ia ią tám obrócić niź gdzie indźiey wolim/ Práwie zacnému Pánu: bo Gránwellanowi Kárdynałowi/ ktemu y Vicerexowi Króleřtwá w Neápolim *PudłFr* 78.

»kardynał to jest wojewoda« (1): Papiełz Kárdynały wymyflil to iefł woiewody. *KrowObr* 35 *marg.*

2. n-pers (2) :

Zestawienie (2): pořłáli tedy do krolá Władźifławá z Liřty/ Fráncifzek Kárdynał przełožony Papiełki nád okręty [...] tákieź Konřtántynopolłki Cefarz *BielKron* 389_v; Francifcus Cardinal Weneckiey Armaty Hetman [...] íam práwie ich [*Turków*] przewiořł w swoichże okręřách *StryjKron* 602 *marg.*

Synonim: szarłatnik.